

Тетяна Анатоліївна ВЛАСЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

ORCID ID: 0000-0002-9515-2423

E-mail: tatyanavlasenko2011@khntusg.info

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Власенко, Т. А. Напрями розвитку інноваційної інфраструктури суб'єктів аграрного бізнесу [Текст] / Тетяна Анатоліївна Власенко // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 2. – С. 303–310. – ISSN 2415-8453.

Анотація

У статті визначено основні напрями розвитку інноваційної інфраструктури суб'єктів аграрного бізнесу, доведено недостатність забезпечення інноваційного розвитку в сучасних умовах. Розглянуто структуру стратегічного потенціалу інноваційного розвитку аграрного сектору економіки. Доведено важливість такого елементу стратегічного потенціалу інноваційного розвитку, як інфраструктурна складова. Визначено, що на активність інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору економіки впливає формування його інфраструктурного забезпечення, передусім наукової складової, що визначається науковим потенціалом держави та реалізується шляхом взаємодії наукових, фінансових, виробничих, консалтингових, маркетингових, інформаційно-комунікативних, юридичних, освітніх, організацій з питань трансферу технологій тощо. Формування наукового середовища як сукупності елементів наукового простору виконує стимулюючу функцію проведення нових наукових досліджень для інноваційного розвитку та відіграє роль індикатора зростання розвитку продуктивних сил суспільства та вдосконаленні відносин у сфері виробництва, обміну та розподілу продукції. Доведено, що розвиток інноваційної інфраструктури має забезпечуватися насамперед створенням інноваційних підприємств (інноваційних центрів, технопарків, інноваційних бізнес-інкубаторів тощо) та утворенням кластерів, взаємопов'язаних систем, необхідних для ефективного здійснення усього циклу інноваційної діяльності – від генерації ідеї до реалізації нововведення. Фінансування інноваційної інфраструктури підприємств аграрного сектору є визначальною умовою сприйнятливості техніко-технологічної системи до здійснення структурних трансформацій, інноваційної спроможності, інформаційної сприйнятливості, використання природних ресурсів та має вирішальне значення для формування попиту на інновації в аграрному секторі, що визначає потребу побудови ефективної інноваційної інфраструктури як чинника зростання темпів розвитку економіки та подолання диспропорцій галузевого розвитку.

Ключові слова: інновації, економічний розвиток, економічне зростання, інноваційна інфраструктура.

**DEVELOPMENT DIRECTIONS OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURE OF AGRICULTURAL
BUSINESS ENTITIES**

Abstract

The article identifies the main development directions of innovation infrastructure of agricultural businesses, proves the inadequacy of innovative development in modern conditions. The structure of innovative development strategic potential in the agricultural sector of the economy is considered. The importance of such an element in the innovative development strategic potential as the infrastructure component is proved. It is determined that the activity of innovative development in the agricultural sector of the economy is influenced by the formation of its infrastructure, especially the scientific component, which is determined by the scientific potential of the state and implemented through the interaction of scientific, financial, industrial, consulting, marketing, information and communication, legal, educational technologies, etc. The formation of the scientific environment as a set of scientific elements performs a stimulating function of conducting new research for innovative development and plays the role of the growth indicator for productive forces of society and improving relations in production, exchange and distribution. It is outlined that the development of innovation infrastructure should be ensured primarily by the creation of innovative enterprises (innovation centers, technology parks, innovation business incubators, etc.) and the formation of clusters, interconnected systems necessary for effective implementation of the entire cycle of innovation from idea generation to innovation. Financing the innovation infrastructure of agricultural enterprises is a key condition for the susceptibility of the technical and technological system to structural transformations, innovation capacity, information receptivity, use of natural resources and is crucial for the formation of demand for innovation in the agricultural sector for the growth of economic development and overcoming disparities in sectoral development.

Key words: *innovations, economic development, economic growth, innovation infrastructure.*

JEL classification: Q16

Вступ

Останнім часом у центрі уваги глобального економічного співтовариства знаходиться питання щодо важливості прискореного інноваційного розвитку галузей національного господарства держав. Світові інститути прогнозують науково-технічне зростання основним двигуном виживання підприємств та країн у сучасному конкурентному середовищі. Щодо формування інноваційної інфраструктури, доцільно визначити останню як сукупність пов'язаних та взаємодоповнюючих виробничо-технічних, інформаційно-комунікаційних структур, підприємств, управлінських систем, необхідних і достатніх для успішного відтворення інноваційної активності, а також втілення та розповсюдження новацій з метою впровадження інноваційної стратегії розвитку. Інфраструктура повинна сприяти територіальному поширенню інновацій або науково-технічних можливостей держави у напрямі задоволення суспільних інтересів.

Проблемі розвитку інноваційної інфраструктури аграрної галузі України та Львівщини зокрема присвячені праці багатьох учених, серед яких: Л. Войнич [1], І. Зеліско [2], В. Ільчук [4], М. Макаров [5], О. Маслак [6], П. Музика [8; 9], О. Нагорнюк [10]. Однак, на жаль, в Україні нині спостерігається фактична відсутність належним чином розвиненої мережі, або навіть окремих потужно функціонуючих об'єктів вище згаданої інноваційної інфраструктури аграрного ринку в переважній більшості регіонів, у тому

числі й тих, які відзначаються традиційною сільськогосподарською спеціалізацією. Інноваційна структура АПК в Україні є функціонально неповною, недостатньо розвинутою. Вона не охоплює усі ланки інноваційного процесу. В інноваційному середовищі АПК фактично відсутні венчурні фонди та центри трансферу технологій. Не підтримується належним чином діяльність науковців галузевих інститутів, що мають завершені науково-технічні розробки. Також на досить низькому рівні використовують освітній і науковий потенціал вищих навчальних закладів та науково-дослідних інститутів аграрного напрямку [7].

Мета дослідження

Мета статті дослідження основних напрямів розвитку інноваційної інфраструктури суб'єктів аграрного бізнесу для забезпечення передумов зростання ефективності їх функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження

Стратегічний потенціал інноваційного розвитку аграрного сектору економіки являє собою множину взаємоузгоджених елементів, які об'єднують входи системи, механізми, процес і керуючий контор в кількісному та якісному розрізі, що включає особливі специфічні функціональні підсистеми, властиві зазначеному сектору на національному та регіональному рівнях, синергія та синхронність формування та використання яких забезпечить досягнення бажаних цілей.

Неоднорідна структура стратегічного потенціалу інноваційного розвитку аграрного сектору економіки об'єднує: фізичний капітал, людський капітал, інтелектуальний капітал, соціальний капітал, інституційну, інфраструктурну, науково-освітню і кадрову складові.

Важливим елементом стратегічного потенціалу інноваційного розвитку виступає інфраструктурна складова. Відповідно до структури інноваційної екосистеми, інфраструктура об'єднує численних посередників, діяльність яких спрямована на забезпечення підвищення рівня ефективності виводу інноваційних продуктів на ринок. Найбільша кількість суб'єктів функціонує в Україні [11] в якості венчурних фондів, чисельність яких за досліджуваний період зросла на 44 одиниці. Найбільша динаміка спостерігається за кількістю збільшення індустріальних парків: +38 од., що становить 1900% приросту; також значно збільшилася кількість наукових парків: на 19 од., що становить 211% приросту; висока динаміка спостерігається за зростанням чисельності кластерів: +21 од. – 210%; кількість науково-навчальних центрів збільшилася на 76 од. або 70,37%.

За всіма іншими суб'єктами спостерігається помірна динаміка зростання їх кількості: інноваційні бізнес-інкубатори зросли на 1 одиницю, центри інновацій і трансферу технологій на 3 од.. Зростання кількості контактних груп Сьомої рамкової угоди ЄС щодо впровадження проектів «Горизонт 2020» свідчить про поглиблення міжнародної співпраці у сфері впровадження результатів наукових досліджень і модернізації економіки в межах міжнародної технічної допомоги. Стабільна незмінна кількість суб'єктів спостерігається у сфері комерціалізації інтелектуальної власності, що підтверджує результати відносно стану інтелектуального капіталу в країні та його формалізації у вигляді об'єктів інтелектуальної власності. Відсутність зростання кількості регіональних центрів з інвестицій і розвитку відображає недостатню увагу до вирішення проблеми нарощення інноваційного потенціалу в регіональному розрізі.

Основними напрямами по досягненню стратегічних цілей розвитку на найближчу перспективу щодо інноваційного забезпечення підприємств аграрного сектору провідні вчені зазначають [12]:

– спрямування фінансових ресурсів у науку та інновації з державного бюджету та створення стимулів для залучення у ці сфери коштів із недержавних джерел, зокрема підприємницького сектору;

-
- впровадження ефективного механізму стимулювання ринкових процесів залучення інновацій виробничими аграрними підприємствами;
 - розподіл джерел та механізмів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку;
 - додаткове використання конкурентних механізмів фінансового забезпечення науково-дослідної та інноваційної діяльності;
 - науково обґрунтоване використання прямого та непрямого методів інвестиційного забезпечення наукової та інноваційної сфери;
 - формування системи зацікавленості серед сільськогосподарських товаровиробників у національних інноваціях через можливості отримання додаткових пільг;
 - активізація використання наукового кадрового забезпечення вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ шляхом залучення до діяльності наукових парків та бізнес-інкубаторів;
 - максимально можливе залучення потенціалу вітчизняної науки до виведення нових сортів та гібридів рослин, проведення селекційної роботи для виведення нових порід та кросів тварин і птиці;
 - розвиток інституціонального середовища, сприятливого для функціонування інноваційного аграрного сектору, що уможливить достатнє забезпечення потреб населення в сільськогосподарській продукції та створить умови для зміцнення конкурентних позицій підприємств аграрного сектору на зовнішніх ринках.

Ефективність виконання окреслених завдань матиме вияв у досягненні наступних результатів:

- зниження відтоку висококваліфікованої робочої сили, до якої належать працівники активного трудового віку;
- призупинення виключення кваліфікованих спеціалістів зі сфери матеріального виробництва та їх залучення до галузей, що не впливають безпосередньо на розвиток науково-технічний прогресу в аграрному секторі економіки;
- зміни у структурі навчання, підготовки та перепідготовки фахівців в вищих аграрних навчальних закладах в бік збільшення кількості виробничих професій та підготовки спеціалістів за технологічними напрями діяльності підприємств;
- зростання рівня соціальної мотивації з метою формування активної творчої молоді для реалізації інноваційних процесів;
- створення умов для розвитку конкурентоспроможного виробництва сільськогосподарської продукції на міждержавному та внутрішньому ринках;
- зростання продукування наукоємної продукції через спрямування інноваційних розробок у виробництво, розширення коопераційних та інтеграційних зв'язків між підприємствами аграрного сектору;
- посилення ролі держави у підтримці стратегічно важливих наукових досліджень та створенні ефективної системи матеріально-ресурсного забезпечення наукової сфери аграрного розвитку;
- розвиток підприємств аграрного сектору економіки, соціально-економічного середовища у сільській місцевості на засадах інноваційного типу функціонування;
- зростання виробництва валової продукції у сільському господарстві за рахунок впровадження науково-технічних розробок та інноваційних досягнень для підвищення рівня продовольчої безпеки держави.

У межах концепції інноваційного розвитку економіки інноваційна інфраструктура має визначатися активізацією інноваційної діяльності. Системна дія чинників активізації сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності економіки аграрного сектору за рахунок зміцнення організаційно-управлінського та технологічного потенціалу виробничої та переробної сфери за відповідного рівня інфраструктурного розвитку.

Стратегія розвитку інноваційної інфраструктури має базуватися на таких напрямках, як: формування системи інституціонального забезпечення інфраструктурного розвитку, що спроможна підтримувати активний інноваційний розвиток аграрного виробництва; розробка системи регуляторних заходів на можливі ринкові кон'юнктурні коливання; розвиток соціальної складової інноваційної інфраструктури, що спрямована забезпечити підтримку кадрового потенціалу та відтворювальних процесів у формуванні трудових ресурсів; активізація інформаційно-консультаційного забезпечення та збільшення рівня поінформованості товаровиробників щодо інноваційної діяльності.

З метою розвитку та ефективної діяльності інноваційної інфраструктури слід зважати на особливості території розміщення інфраструктурних об'єктів, соціально-економічне середовище, політичні, демографічні, історичні та культурні чинники. Для розвитку науково-дослідної, виробничо-господарської та підприємницької складових інноваційної інфраструктури на місцевому та регіональному рівнях необхідна реалізація системи заходів щодо: зміцнення матеріально-технічної основи управління та організацій інноваційної інфраструктури; посилення фінансування напрямів, пов'язаних зі створенням інфраструктурних об'єктів; здійснення підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників для розвитку інноваційної інфраструктури; активізація співпраці з міжнародними партнерами у напрямі обміну досвідом інноваційного розвитку та організації роботи інфраструктурних об'єктів; створення банківських установ з наданням їм особливого режиму підтримки інноваційного розвитку та підтримки інноваційного підприємництва в аграрній сфері; створення систем інформаційного забезпечення та моніторингу інновацій. Формування та практична діяльність об'єктів інноваційної інфраструктури потребує також зростання ролі та впливу правового забезпечення, розробки та реалізації регіональних стратегій розвитку науково-дослідної, технічної та інноваційної галузі й ухвалення відповідних управлінських рішень щодо організаційної, інформаційної, фінансово-економічної та кадрової підтримки у здійсненні інноваційної політики. У контексті вищевказаного необхідно врегулювати функціонування вже створених інноваційних інфраструктурних об'єктів, взаємозв'язків між ними та іншими суб'єктами господарювання. Забезпечення виконання поставлених завдань можливе за рахунок виконання організаційно-управлінських заходів, а саме: створення та безпосередня участь суб'єктів управління інноваційною інфраструктурою в діяльності об'єднань та інноваційних центрів; відтворення на інноваційних засадах інформаційного сервісу, моніторингу інноваційного стану аграрної сфери для представлення інформації про наявний стан та реалізацію інноваційних проектів, пропозицій щодо співпраці у сфері інноваційної діяльності, виробничих технологій та ін. Виконання управлінських рішень з найважливіших питань та проектів інноваційного розвитку потребує значного обсягу інформації, аналітичних матеріалів щодо фінансового, консалтингового, маркетингового характеру та ін. Модернізація діяльності аграрних підприємств має забезпечуватись активізацією проведення семінарів з питань інноваційного розвитку та оновлення діючих науково-методичних платформ, на яких обговорюються, проводяться дискусії та аналізуються проблеми інфраструктурного забезпечення та його впливу на результативність господарських процесів, що уможливорює ефективність функціонування інфраструктурних об'єктів на регіональному, загальнодержавному та міжнародному рівнях.

Інноваційний розвиток аграрних підприємств та економічне зростання галузі на основі оновленої інфраструктури доцільно реалізувати через удосконалення державного управління науково-дослідною, техніко-технологічною та виробничою сферою у напрямі впровадження інновацій у сфері обігу, розподілу та споживання (формування споживчого попиту), що відповідає рівню розвитку продуктивних сил економіки на усіх етапах її розвитку. Узагальнення заходів з розвитку інноваційної

інфраструктури передбачає їх відповідність визначеній стратегії розвитку та зосереджується на конкретних напрямках реалізації поставлених завдань.

Так, основні напрями формування інноваційної інфраструктури повинні реалізовуватися у межах розроблених та обґрунтованих програм, що нададуть можливість активізації розвитку тих сфер, які забезпечать інноваційний розвиток аграрного виробництва.

Чинником, що стримує інноваційний розвиток аграрних підприємств, є незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення як основний фактор модернізаційних змін у техніко-технологічній сфері. Вітчизняна техніка, обладнання та устаткування забезпечують переважно реалізацію традиційних технологій виробництва, де досить часто має місце використання застарілих моделей техніки, що відстає від світових аналогів за якісними характеристиками, надійністю у використанні у 5-6 разів, а їхня забезпеченість у тваринництві є меншою за 40% від потреби, що підтверджує неефективність наявної системи забезпечення аграрного виробництва технічними засобами [13].

Для інфраструктури ринку інновацій характерним є невирішеність фінансового забезпечення, трансферу технологій, система взаємозв'язку наукової сфери, виробництва та мотивації наукової діяльності. Чинником, що стримує розвиток інноваційної діяльності в аграрному секторі, є низька платоспроможність багатьох вітчизняних товаровиробників, високі ставки за користування банківськими кредитами для впровадження в господарську діяльність сучасних ресурсозберігаючих технологій, нових машин, обладнання для механізації та автоматизації виробничих процесів, відгодівлі сільськогосподарських тварин та вирощування високоінтенсивних сортів і гібридів рослин.

Формування стратегії розвитку інноваційної інфраструктури має базуватися на принципах системності, безперервності, комплексності та вирізнятися посиленням впливу інноваційних чинників економічного розвитку. Комплексна дія цих чинників забезпечить зростання конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору за рахунок підвищення технологічного та організаційного рівня виробничих систем, що підтверджує потребу реалізації стратегічних напрямів розвитку інноваційної інфраструктури на засадах системності та багаторівневості розвитку, створення цілісних та ефективних інфраструктурних об'єктів.

Враховуючи базові умови аграрного сектору економіки, забезпеченість та якість природних ресурсів, сільськогосподарські підприємства мають усі можливості для набуття статусу провідної сфери зростання економіки країни, що потребує розробки та послідовного виконання завдань щодо напрямів розвитку інноваційної інфраструктури, що має враховувати наступні умови: 1) прийняти за орієнтир інноваційного розвитку п'ятий та шостий технологічні уклади й освоювати перспективні інноваційні розробки; 2) використовувати у практиці господарювання управління на засадах програмно-цільового забезпечення інноваційних процесів за визначеними завданнями та пріоритетами для підприємств аграрного сектору економіки; 3) при розміщенні інфраструктурних об'єктів слід враховувати природно-кліматичні особливості сільськогосподарського виробництва; 4) забезпечувати на довгостроковий період зростання соціально-економічної сфери аграрних підприємств на інноваційній основі; 5) розвинути інтеграційні зв'язки в системі «наукові дослідження – інноваційний процес – виробничі системи» шляхом активізації діяльності об'єднань аграрних підприємств, які здатні акумулювати значні інвестиційні ресурси; 6) збільшувати кількість зайнятих у сільськогосподарському виробництві працівників за рахунок створення сприятливих соціально-економічних умов життя населення, підвищення народжуваності та зниження рівня смертності; 7) переорієнтація пріоритетів державної підтримки на

активізацію стимулювання розвитку науково-дослідної діяльності та поширення інновацій у підприємницькій сфері аграрного сектору економіки.

Також варто зазначити, що фінансування інноваційної інфраструктури підприємств аграрного сектору є визначальною умовою сприйнятливості техніко-технологічної системи до здійснення структурних трансформацій, інноваційної спроможності, інформаційної сприйнятливості, використання природних ресурсів та має вирішальне значення для формування попиту на інновації в аграрному секторі, що визначає потребу побудови ефективної інноваційної інфраструктури як чинника зростання темпів розвитку економіки та подолання диспропорцій галузевого розвитку й розширення інтеграційних зв'язків науково-освітніх установ з товаровиробниками.

Висновки та перспективи подальших розвідок

У межах концепції інноваційного розвитку економіки інноваційна інфраструктура має визначатися активізацією інноваційної діяльності. Системна дія чинників активізації сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності економіки аграрного сектору за рахунок зміцнення організаційно-управлінського та технологічного потенціалу виробничої та переробної сфери за відповідного рівня інфраструктурного розвитку.

Список літератури

1. Біляк Н. І. Оцінка конкурентоспроможності сільського господарства Львівської області. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького*. 2012. Т. 14. № 1 (51). Ч. 1. С. 59–65.
2. Войнич Л. Й. Кластеризація як механізм підвищення економічної стійкості особистих селянських господарств у виробництві продукції молочного скотарства. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького*. 2012. Т. 14. № 1 (51). Ч. 1. С. 113–116.
3. Зеліско І. М. Інноваційні імперативи розвитку інтеграційних аграрних формувань. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького*. 2012. Т. 14. № 1 (51). Ч. 1. С. 264–270.
4. Ільчук В. Інноваційно-інвестиційна діяльність АПК : сучасний стан і проблеми розвитку. *Agricultural Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. www.are-journal.com Vol. 3, No. 2, 2017 156 ISSN 2414-584X and Resource Economics : International Scientific E-Journal. 2017. Vol. 3. No. 1. P. 108–118.
5. Макаров М. О. Формування інноваційної інфраструктури в АПК. *Економіка АПК*. 2009. № 5. С. 93–97.
6. Маслак О. Розбудова інфраструктури ринку органічної продукції *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. Vol. 2. No. 1. P. 65–73.
7. Музика П. М. Удосконалення механізму державної підтримки інноваційної діяльності аграрних підприємств. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148386/159-162.pdf?sequence=1>.
8. Музика П. М. Активізація інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки в Україні. *Економіка АПК*. 2005. № 8. С. 42–45.
9. Нагорнюк О. П. Застосування кластерного підходу в оцінці перспектив розвитку галузі тваринництва Львівської області. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького*. 2012. Т. 14. № 1 (51). Ч. 1. С. 471–474.
10. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України № 3715-VI від 08 вересня 2011 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
11. Квак С. А. Економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України. Дисертація на здобуття наук. ступ. канд. ек. наук за спец. 08.00.03. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів. 2020. 289 с.
12. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.

-
13. Князевич А. О. Ринок інновацій у складі інноваційної інфраструктури країни. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. №3. С. 129-139. URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2015_3_129_139.pdf

References

1. Bilyak, N. I. (2012). «Estimation of competitiveness of Lviv region agriculture». *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Z. Gzhytskyj*, vol. 14, no. 1 (51), pp. 59–65.
2. Voinycha, L.I. (2012). «A clusterization as mechanism of increase of economic firmness of the personal peasant economies is in production of goods of milk cattle breeding». *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Z. Gzhytskyj*, vol. 14, no. 1 (51), pp. 113–116.
3. Zelisko, I. M. (2012). «The innovative imperatives of development of integration agro-industrial formation». *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Z. Gzhytskyj*, vol. 14, no. 1 (51), pp. 264–270.
4. Ilchuk, V. and Shpomer, T. (2017). «Innovation and investment activity of AIC: current state and problems of development». *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 3, no. 1, pp. 108–118, available at: www.are-journal.com.
5. Makarov, M. O. (2009). «Formation of innovation infrastructure in agriculture». *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 93–97.
6. Maslak, O. (2016). «The development of the organic products market infrastructure». *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 2, no. 1, pp. 65–73, available at: www.are-journal.com.
7. Muzyka, P. M. and Stetsko, A. T. (2014). Improving the mechanism of state support of innovation activity agricultural enterprises, available at: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148386/159-162.pdf?sequence=1>.
8. Muzyka, P. M. (2005). «Revitalization innovation activities in the agricultural sector in Ukraine». *Ekonomika APK*, no. 8, pp. 42–45.
9. Nahorniuk, O. P. (2012). «Application cluster approach in assessment of future development area animal Lviv». *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Z. Gzhytskyj*, vol. 14, no. 1 (51), pp. 471–474.
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine «On priority directions innovative activities in Ukraine», available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
11. Kvak S. A. (2020). *Ekonomichniy mekhanizm stymuliuvannia innovatsiinoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv Ukrainy*. [Economic mechanism of stimulation of innovative activity of industrial enterprises of Ukraine]. Ph.D. Thesis. 08.00.03. Lviv. Ukraine.
12. *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku*. [Strategic directions of agricultural development of Ukraine for the period up to 2020] (2012). In Yu.O. Lupenka, V.Ia. Mesel-Veseliaka. NNTs «IAE», Kyiv, Ukraine.
13. Kniazevych A. O. (2015). *Rynok innovatsii u skladi innovatsiinoi infrastruktury krainy*. [The market of innovations as a part of an innovation infrastructure of the country]. *Marketing i menedzhment innovatsii* [Marketing and innovation management], no 3. Available at: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2015_3_129_139.pdf

Стаття надійшла до редакції 11.03.2020 р.